

บทวิจารณ์หนังสือเรื่องแก่นเดิมของพุทธปรัชญา (เล่มที่หนึ่ง : มนุษย์)

เขียนโดย ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา

Book Reviews : The Original Essence of Buddhist Philosophy (Volume One: Human)

Written by Professor Dr.Sompan Pomta

สธิระ ราชรินทร์

Sathira Racharin

อาจารย์พิเศษ

Independent Lecturer

วิทยาลัยชุมชนน่าน

Nan Community College

E-mail : daw_0897045256@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ เป็นการวิจารณ์หนังสือเรื่องแก่นเดิมของพุทธปรัชญา (เล่มที่หนึ่ง : มนุษย์) เขียนโดย ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา เป็นหนังสือประเภทแนวคิดปรัชญาดั้งเดิมของพระพุทธเจ้าก่อนที่จะมีเถรวาทและมหายาน ผู้วิจารณ์ได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ ดังนี้ ด้านความคิด ผู้แต่งได้วางความคิดหลักๆ ว่าด้วยเรื่องแนวคิดพื้นฐานทางปรัชญาที่สำคัญๆ ของพระพุทธเจ้าในช่วงที่ยังทรงมีชีวิตอยู่ ด้านเหตุผล หนังสือเล่มนี้ผู้แต่งจะอธิบายเรื่องใด จะยกคำถามขึ้นมาก่อน การตั้งคำถามจะช่วยให้ผู้อ่านคิดคำตอบเองก่อน แล้วค่อยมาดูคำตอบของผู้เขียน ด้านภาษา หนังสือเล่มนี้เป็นงานวิชาการเชิงปรัชญาเนื่องจากตลอดทั้งเล่มนี้ผู้แต่งได้นำเสนอเนื้อหาที่ค่อนข้างจะเข้าใจได้ยาก

คำสำคัญ : เถรวาทและมหายาน, พระพุทธเจ้า, วิชาการเชิงปรัชญา

ABSTRACT

This article is a book review of the original theme of Buddhist philosophy. (Volume One: Human) written by Prof. Dr. Sompan Pomta. The content of the book concerned the original Buddha's philosophical concept before Theravada and Mahayana. The author commented on the fundamental philosophical concepts at the Buddha's lifetime. Before going to explain content he constructed questions for helping readers to find out answers by themselves. This book is a philosophical work which is understandable.

Keywords: Theravada and Mahayana, Buddha, philosophical work

1. บทนำ

หนังสือเรื่องแก่นเดิมของพุทธปรัชญา (เล่มที่หนึ่ง : มนุษย์) เขียนโดยศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา เป็นหนังสือประเภทแนวคิดปรัชญาดั้งเดิมของพระพุทธเจ้าก่อนที่จะมีเถรวาทและมหายาน เป็นปรัชญาของพระพุทธเจ้าดั้งเดิมที่มีลักษณะแนวคิดแตกต่างจากแนวคิดปรัชญาที่ปรากฏในพุทธศาสนาที่พัฒนาขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว โดยมีเนื้อหา 2 เล่มผู้วิจารณ์จะวิจารณ์เฉพาะเล่มที่หนึ่ง

(แก่นเดิมของพุทธปรัชญา เล่มที่หนึ่ง : มนุษย์) นี้เท่านั้นหนังสือเล่มนี้พิมพ์เผยแพร่ครั้งแรก เดือน มกราคม 2560 มีจำนวน 256 หน้า เพื่อเสนอมุมมองให้เห็นว่าแนวคิดพื้นฐานทางปรัชญาที่สำคัญของพระพุทธเจ้า ในช่วงที่พระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่และช่วงเวลาดังกล่าวไม่มีพุทธศาสนาสองนิกายคือเถรวาทและมหายาน แนวคิดของพระพุทธเจ้าก่อนจะมีเถรวาทและมหายานมีลักษณะเป็นอย่างไร

เนื้อหาของการเขียนหนังสือเรื่องแก่นเดิมของพุทธปรัชญา ได้มีการแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 จุดตั้งต้นของความคิดทางปรัชญาของพระพุทธเจ้า ตอนที่ 2 พระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์หรือไม่ ตอนที่ 3 ธรรมชาติของมนุษย์ ตอนที่ 4 พัฒนาการของชีวิต

2. สรุปสาระสำคัญของเนื้อหา

สำหรับเนื้อหาสำคัญทั้ง 4 ตอนของหนังสือเรื่องแก่นเดิมของพุทธปรัชญา (เล่มที่หนึ่ง : มนุษย์) ได้แบ่งเนื้อหาสำคัญได้ดังนี้

สรุปสาระตอนที่ 1 จุดตั้งต้นของความคิดทางปรัชญาของพระพุทธเจ้า

สาระสำคัญของตอนนี้นำถึงที่มาของความรู้ในพระไตรปิฎกโดยอธิบายพัฒนาการตั้งแต่แรกเริ่มโดยแบ่งการอธิบายออกเป็นข้อๆ ในตอนที่ 1 มี 24 ข้อดังนี้

ผู้แต่งได้อธิบายเกี่ยวกับหนังสือพระไตรปิฎกว่า พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงบันทึกคำสอนของพระองค์เป็นตัวหนังสือ พระไตรปิฎกภาษาบาลีของนิกายเถรวาทไม่ใช่งานเขียนของพระพุทธเจ้า พระไตรปิฎกเป็นหนังสือบันทึกคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยผู้รับผิดชอบทำให้พระไตรปิฎกเกิดขึ้น หนังสือพระไตรปิฎกเริ่มเกิดจากการจารึกในใบลานด้วยอักษรภาษาบาลีต่อมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือขึ้นในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาโดยใช้ภาษาของประเทศนั้นๆบันทึก และอธิบายสาเหตุของการแต่งหนังสืออรรถกถา ฎีกา อรรถกถา หลังจากพระพุทธเจ้าจะปรินิพพานไปแล้ว แม้ว่าความคิดของพระองค์ก็ยังอยู่และมีอิทธิพลต่อมนุษย์ในโลกโดยผ่านการบันทึกไว้เป็นตัวหนังสือ ในข้อที่ 5 อธิบายว่าคนรุ่นหลังเมื่อจะศึกษาแนวคิดของพระพุทธเจ้าจึงควรใช้ประโยชน์จากวิชาปรัชญาภาษามาวิเคราะห์ความคิดของพระพุทธเจ้าที่ทรงถ่ายทอดเป็นภาษาข้อนี้ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา เห็นว่าภาษามีความจำเป็นต่อคนถนัด และวิปัสสนาธุระ เพราะภาษาคิดลอยๆไม่ได้ และในข้อที่ 9 ผู้แต่งกล่าวว่าชาวพุทธส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าชีวิตที่หมดจดงดงามต้องผ่านการปฏิบัติวิปัสสนาเท่านั้น การอ่านจากคัมภีร์ยังไม่เพียงพอนั่นหมายความว่า การศึกษาอย่างเดียวไม่สามารถบรรลุธรรมได้ ต้องผ่านวิปัสสนาธุระเท่านั้นและผู้แต่งยืนยันว่า “ทั้งคันถธุระและวิปัสสนาธุระถูกแต่งขึ้นในภายหลังสมัยพุทธกาลโดยมีข้อสังเกตคือพบพิรุหรือแนวคิดเรื่องคันถธุระและวิปัสสนาธุระเกิดในยุคอรรถกถา” คันถธุระและวิปัสสนาธุระนั้นแยกสังคมพระสงฆ์ออกเป็นสองพวก พระที่ศึกษาคันถธุระเรียกว่าพระนักปริยัติ พระที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเรียกว่า พระนักปฏิบัติโดยยกตัวอย่างพระนักปริยัติและพระนักปฏิบัติขึ้นมาอธิบาย ผู้แต่งอธิบายในข้อที่ 12 ว่าพระพุทธศาสนาแบบของพระพุทธเจ้า เล็ก กะทัดรัดงดงาม ออกแบบพอดีสำหรับใช้ดับทุกข์ในชีวิต แต่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันซับซ้อน รุ่งรัง เนื้อหาจำนวนมากไม่สามารถหาเหตุผลมาสนับสนุนได้อย่างหนักแน่น พระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมของพระพุทธเจ้าง่าย ตรงไปตรงมา อาศัยภาษาธรรมชาติของมนุษย์เป็นอุปกรณ์ในการที่ถ่ายทอดความคิดของพระองค์ไปยังผู้ฟัง พระพุทธเจ้าไม่มีปาฏิหาริย์ ไม่มีทางลัด ไม่มีเรื่องเหนือธรรมชาติทุกอย่างอธิบายด้วยกฎธรรมชาติและกฎแห่งความเป็นสาเหตุและผลเสมอ และในข้อนี้ผู้แต่งหนังสือยอมรับว่าตั้งแต่หนังสือพระไตรปิฎกลงไปไม่ได้บรรจุเฉพาะคำสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้น แต่บรรจุความคิดของคนอื่นลงไปด้วย และเพื่อเป็นการตอบข้อ 14 ว่าเราสามารถแสวงหาคำสอนพระพุทธเจ้าด้วยมั่นใจว่าทรงสอนอย่างนั้นจริงๆโดยใช้ปัญญาพิจารณา สอดส่องจากเอกสารทางพระพุทธศาสนาการพิจารณาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาโดยอาศัยพิรุหรือร่องรอยที่แสดงว่าพระไตรปิฎกไม่ได้สมบูรณ์เป็นเนื้อเดียวกัน พระไตรปิฎกต้นฉบับเป็นทวีปิฎกคือพระวินัยและพระสูตร

ยุคหลังพุทธกาลเพิ่มอิทธิธรรมปิฎกเข้ามาเป็นไตรปิฎกและผู้แต่งอธิบายถึงเกณฑ์การพิจารณาว่าถ้าผู้แต่งเป็นผู้รวบรวมพระวินัยปิฎกและพระสูตรตันตปิฎกจะมีเกณฑ์ในการรวบรวมโดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ขั้นตอนที่หนึ่งต้องมั่นใจว่าเป็นพุทธะพจน์ไม่ใช่ของพระสาวกผู้ใหญ่ ขั้นตอนที่สองทบทวนความรู้ในหมู่ผู้รู้ทางวินัยโดยไม่เสนอแนวคิดใดๆของตนลงในบันทึก ขั้นตอนที่สามหากเห็นว่าตอนใดไม่ชัดเจนไม่ควรเขียนหรือพิจารณาลงไปปนกับพุทธพจน์ แต่ทำได้ด้วยการแยกตัวบทต้นคือพุทธพจน์

การรวบรวมพระวินัยปิฎกของนิกายเถรวาท ไม่ได้มาตรฐานโดยให้เหตุผลว่า นอกเรื่องพูดเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้อง มีพิรุณและขัดแย้งโดยยกตัวอย่างจากพระวินัยปิฎกเล่มที่ 1 ข้อ 538 และวินัยปิฎกเล่มที่ 1 ข้อ 127 พระวินัยและพระสูตรมีข้อมูลที่ขัดแย้งกันโดยยกตัวอย่างจากพระวินัยปิฎกเล่มที่ 4 ข้อที่ 103 และพระไตรปิฎกเล่มที่ 13 ข้อที่ 521 ผู้แต่งเชื่อว่าขณะที่รวบรวมพระวินัยปิฎกและพระสูตรตันตปิฎกเป็นคนละชุดเนื่องจากพระวินัยปิฎกและพระสูตรตันตปิฎกมีเนื้อหาขัดแย้งกันโดยพบพิรุณในเรื่องของพระองค์สิมมาล พระวินัยปิฎกเองก็มีพิรุณโดยยกตัวอย่างเรื่องพระทัพพมัลลบุตร เนื่องจากการเพิ่มข้อมูลลงไปในพระไตรปิฎกมากเกินไปจะเป็นจริงได้ผู้แต่งได้ยกตัวอย่างเรื่ององค์สิมมาล และแสดงเหตุผลว่าพระพุทเจ้าพอบองค์สิมมาลในป่าเพียงลำพังไม่มีผู้อื่นอยู่ด้วยแต่เรื่องที่เขียนไว้ในพระสูตรเขียนไว้อย่างละเอียดพิจารณาจากภาษาค้นพบว่าภาษาตอนนี้ใหม่กว่าภาษาบาลีในช่วงอื่นๆผู้แต่งไม่เห็นด้วยกับขณะที่รวบรวมพระวินัยปิฎกที่อธิบายขยายความในแต่ละข้อโดยเฉพาะหมวดที่สำคัญเช่นปาราชิกและสังฆาติเสส โดยยกตัวอย่างการพิจารณาเรื่องการจำจวนฆ่าของพระภิกษุที่ผู้เขียนเรียกว่าแปลกประหลาด ผู้เขียนอธิบายว่าภิกษุที่ศึกษาพระไตรปิฎกและพบข้อพิรุณแต่ไม่กล้าแย้งเพราะมีความเชื่อว่าถ้าแย้งความคิดเหล่านี้เท่ากับแย้งพระไตรปิฎก พระวินัยส่วนที่พระพุทเจ้าแสดงไว้ง่ายตรงไปตรงมาแต่ถูกปิดบังเอาไว้ด้วยคำอธิบายที่ซับซ้อนอิงกับจินตนาการ สรุปให้เห็นว่าพระวินัยพบพิรุณและมีรายละเอียดที่สลับซับซ้อนผู้แต่งได้พิจารณาว่าในปัจจุบันมีคนสนใจสามารถศึกษาพระไตรปิฎกผ่านอินเทอร์เน็ต จึงอยากนำเอาความคิดที่ไม่ใช่ของพระพุทเจ้าออกจาก พระไตรปิฎก

ผู้แต่งสนับสนุนความคิดของท่านพุทธทาสเกี่ยวกับการพิจารณา และใช้เกณฑ์เดียวกับท่านพุทธทาสในการพิจารณาและได้เสนอหลักในการพิจารณาดังนี้

- แนวคิดเรื่องการศึกษาหัวข้อธรรมไม่ควรศึกษาแบบเดี่ยวเช่นเรื่องทานของพระเวสสันดรเป็นต้น แต่ควรศึกษาเป็นชุดหรือเป็นครอบครัวในทางความคิดโดยยกตัวอย่างกรณีวัดพระธรรมกาย
- ปัญหาของนิกายเถรวาทอีกประการหนึ่งคือการนำคำสอนของพระพุทเจ้ามาชูเดี่ยว
- เพิ่มเติมข้อสังเกตเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องทางสายกลาง
- สนับสนุนแนวคิดท่านพุทธทาสที่ศึกษาคำสอนของพระพุทเจ้าด้วยกันทั้งชุดโดยมีหลักเกณฑ์ว่าต้องเป็นไปเพื่อความดับทุกข์และสรุปว่าพระวินัยกับพระสูตรมีปัญหาคนละแบบพระวินัยมีพิรุณให้จับได้โจ่งแจ้งส่วนพระสูตรแนบเนียนกว่า

สรุปสาระตอนที่ 2 พระพุทเจ้าเป็นมนุษย์หรือไม่

สาระสำคัญของตอนนี้มี 23 ข้อดังนี้

ในข้อที่ 1- 7 ผู้แต่งได้อธิบายถึงปรัชญากรีกว่าดินน้ำลมไฟเป็นปฐมทัศน์ของโลกยกเรื่องอริสโตเติลยกตัวอย่างและกล่าวถึงพัฒนาการของปรัชญากรีกจากเดิมศึกษาเรื่องโลกภายนอกที่อ้อมตัวแล้วหันมาศึกษาเรื่องคนโดยยกตัวอย่าง ลีออค ฮูม เบิร์กเลย์และพระพุทเจ้า อธิบายถึงยุคที่มนุษย์ไม่ได้พูดถึงเรื่องตนเองแต่พูดถึงเรื่องสำคัญคือเรื่องศาสนาเรื่องแนวคิดอภิปรัชญาศาสนา และแนวคิดประจักษ์นิยมซึ่งเสนอโดยลีโอคและฮูมว่ามนุษย์มีการรับรู้ผ่านอายตนะ 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ผู้แต่งสนับสนุนแนวคิดนี้โดยอธิบายว่าความคิดของมนุษย์จะวนอยู่ในกรอบอายตนะทั้ง 5 นี้ โดยเชื่อว่าแนวคิดประจักษ์นิยมมีผลต่อวงการปรัชญาและวิทยาศาสตร์ แม้ว่านักปรัชญาบางส่วนมีความเห็นขัดแย้งกับลีโอคและฮูมในเรื่องการรับรู้อายตนะทั้ง 5 โดยให้

เหตุผลว่าไม่เพียงแต่ความรู้เท่านั้น แต่ต้องสงสัยไม่ได้ ในข้อที่ 8-14 อธิบายว่าแนวคิดประจักษ์นิยมนี้เสนอว่าเมื่อเราสัมผัสสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏแก่อายตนะอย่าได้คิดเกินเลยกว่านั้นเพราะเราจะไม่รู้อะไรเลย แต่นักปรัชญาเช่นโสกราตีส เพลโต อริสโตเติลแสวงหาความรู้ที่เกินไปกว่าข้อเท็จจริงที่ปรากฏแก่อายตนะ ความรู้ในระดับนี้ต้องใช้อย่างอื่นในตัวคนที่ไม่ใช่ประสาทสัมผัสเพื่อเข้าถึงความรู้ ผู้แต่งอธิบายต่อว่านอกจากอายตนะแล้วมนุษย์ถูกสร้างให้มีปัญญาความรู้หาได้จากปัญญาอายตนะเป็นฐานของปัญญา ปัญญาของฮูมถูกใช้ให้เป็นลูกน้องของอายตนะแต่ปัญญาของพวกกรีกใช้เป็นนายของอายตนะ นักปรัชญากรีกเชื่อว่าความรู้ต้องมาอิงอยู่กับความเชื่อหรือความหวังอะไรและไม่มีทางสงสัยได้ ความรู้นี้เกิดจากการขบคิดด้วยปัญญาและค้นพบความรู้ในเรื่องนั้น เช่น คณิตศาสตร์ ในข้อที่ 15- 23 ผู้แต่งเสนอว่าการพิจารณาพุทธปรัชญาต้องเริ่มจากการพิจารณาตัวของพระพุทธเจ้าก่อน เพราะถ้าพระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์การรับรู้ของพระพุทธเจ้าก็เหมือนมนุษย์โดยทั่วไปจะง่ายต่อการให้เหตุผลต่อคำสอนของพระพุทธเจ้า และให้เหตุผลว่าศาสนาที่อิงอยู่กับความเชื่ออาจอยู่ได้ไม่นานในโลกปัจจุบันแต่นักปรัชญานักวิทยาศาสตร์จะได้รับความนิยม และได้อธิบายคำถามที่ว่าพระพุทธเจ้าเป็นคนธรรมดาหรือพระเจ้า เทพเจ้า เทวดา มนุษย์พิเศษโดยยกตัวอย่างพระแก้วมรกตและพระพุทธรูปที่ฝรั่งนำมาถวาย และเล่าเรื่องการนำพระพุทธรูปที่ฝรั่งสร้างถวายไปประดิษฐานร่วมกับพระพุทธรูปอื่นเจ้านายบางพระองค์ก็คัดค้านเพราะเห็นว่าเหมือนไม่ใช่พระพุทธรูป และกล่าวถึงความเชื่อที่มีต่อการปั้นพระพุทธรูปในประเทศไทย รวมถึงแสดงลักษณะของพระพุทธเจ้าในพระทัยของรัชกาลที่ห้ามีลักษณะเป็นคนฉลาด อุดมทุน มีความคิดมาก ไม่ใช่ทำหน้าที่มกริมไม่นั่งหลับและอยู่ด้วยสติสัมปชัญญะ โดยยกตัวอย่างพระลิขิตของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าที่ส่งตอบรัชกาลที่ห้าถึงลักษณะของพระพุทธเจ้าที่ถูกสร้างขึ้นในปัจจุบันว่า “เห็นแล้วรำคาญใจและไม่ทรงเชื่อเรื่องมหาบุรุษลักษณะ” และแสดงลักษณะของพระพุทธเจ้าตามแนวคิดของรัชกาลที่ห้าและสมเด็จพระมหาสมณเจ้าตรงกันว่ามรูปร่างลักษณะคล้ายมนุษย์ต่างจากรูปร่างที่เป็นมหาบุรุษลักษณะและผู้แต่งได้ยืนยันว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นมนุษย์เหมือนเราในแง่เผ่าพันธุ์มนุษย์ การที่พระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์เป็นผลดีต่อคำสอนในพระไตรปิฎกและการตีความว่าทรงเป็นมนุษย์ธรรมดาช่วยให้คำสอนมีน้ำหนักและสมเหตุสมผล

สรุปสาระสำคัญตอนที่ 3 ธรรมชาติของมนุษย์

สาระสำคัญของตอนนี้มี 58 ข้อดังนี้

ในข้อนี้ผู้แต่งได้อธิบายว่าคำสอนในพระไตรปิฎกบางส่วนว่าไม่ได้เป็นของพระพุทธเจ้า การศึกษาเพื่อพิจารณาว่าอะไรเป็นคำสอน อะไรไม่ได้เป็นคำสอน ไม่ได้เป็นการล่งละเมิดความเชื่อที่ว่าพระไตรปิฎกทั้งหมดเป็นของพระพุทธเจ้าต้องให้ความศรัทธาเท่านั้น แต่ด้วยอาศัยหลักการในกาลามสูตร ข้อที่ 10 อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อเพราะคนที่สอนนั้นเป็นครูของเรา ผู้แต่งกล่าวถึงความรู้ของพระพุทธเจ้าว่าความรู้ไม่มีทางเป็นอิสระจากผู้เป็นต้นกำเนิดได้ ผู้แต่งจึงเริ่มศึกษาจากพระพุทธเจ้าและในบางกรณีเรื่องบางเรื่องของผู้ให้ต้นกำเนิด อธิบายเพิ่มว่าความรู้อาจจะไม่จำเป็นหรือจำเป็นเฉพาะบางเรื่องต่อความรู้ยกตัวอย่างมารัก เป็นการตั้งคำถามว่าแล้วเรื่องอะไรที่เกี่ยวกับความคิดของเราซึ่งคำตอบก็คือความจริงในทางชีววิทยามีผลต่อการที่คนเราเสนอความคิดอย่างนั้นอย่างนั้นออกมาและได้กล่าวถึงประโยชน์ของวิชาญาณวิทยาธรรมชาติ ว่าเป็นการปรับคนเข้าหาความรู้หรือการปรับความรู้ให้เข้าหาคนโดยยกตัวอย่างแนวคิดของจีนเรื่องการตัดเกือกให้พอดีกับตีนหรือตัดตีนให้พอดีกับเกือก ในข้อที่ 7 ผู้แต่งกล่าวว่าการศึกษาพระไตรปิฎกอย่างจริงจังทำให้ทราบวาทะทางญาณวิทยาของพระพุทธเจ้าว่าเป็นญาณวิทยาตามธรรมชาติ ลักษณะสำคัญของญาณวิทยาแบบธรรมชาติคือเป็นความรู้ที่สะสมประสบการณ์ทั้งในการสังเกตธรรมชาติสังเคราะห์ผล และการสังเกตธรรมชาตินั้นเป็นความรู้บางอย่างหนึ่งขึ้นอยู่กับปัญญาของนักคิดด้วยแต่นักคิดก็ตระหนักไว้ว่าความคิดของตนอาจจะบกพร่องได้โดยยกตัวอย่างพระพุทธเจ้าเป็นนักคิดนักสังเกต มุมมองของนักคิดสายญาณวิทยาธรรมชาติบอกพระพุทธเจ้าว่าเป็นคนธรรมดาไม่มีแม่ แต่งงานมีลูกทรงเจ็บป่วย และที่สุดทรงตายตามหลักสัจธรรมสากล

เมื่อพระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์และคิดอย่างมนุษย์พระธรรมของพระพุทธเจ้ายังมีความบกพร่องซึ่งเป็นธรรมดาของความคิดมนุษย์ในโลกโดยยกตัวอย่างอริยสัจสี่เป็นข้ออธิบายและยืนยันว่าแนวคิดของพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นแนวคิดของมนุษย์คนหนึ่งย่อมมีความบกพร่องโดยพิจารณาจากข้อบกพร่องภายนอก ในข้อ 12 ผู้แต่งได้ตั้งคำถามว่าพระพุทธเจ้ามนุษย์มองว่ามนุษย์มีธรรมชาติเป็นอย่างไร เพื่อที่จะอธิบายคำถามนี้จึงกำหนดประเด็นอภิปรายเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ในทัศนะของ พระพุทธเจ้ามีสี่หัวข้อ คือ มนุษย์ประกอบขึ้นจากอะไร มนุษย์แสดงพฤติกรรมหลักเพราะอะไรผลักดัน มนุษย์หลุดพ้นจากพันธนาการของชีวิตได้หรือไม่เพียงใด หากมนุษย์จะหลุดพ้นจะหลุดพ้นได้ด้วยอะไรและอย่างไร ในสี่ประเด็นที่ผู้แต่งเห็นว่าประเด็นที่มีความสำคัญน้อยที่สุดคือประเด็นที่หนึ่ง ชันธ 5 และธาตุ 6 ในพระสูตรแตกต่างจากพระอภิธรรมโดยผู้แต่งยกตัวอย่างเรื่องช่างปั้นหม้อ มนุษย์เกิดจากธาตุ 6 ประกอบกันขึ้นเป็นเราและอธิบายกระบวนการรับรู้ของมนุษย์โดยยกตัวอย่างในพระสูตรต้นตปิฎกเล่มที่ 14 ข้อ 690 มาอธิบายเสนอความคิดว่าตัวตนที่คงที่ ที่แท้ของเราไม่มี และยืนยันว่าชีวิต พืช คน สัตว์ไม่มีตัวตนที่แท้อย่างใดอย่างหนึ่ง ธรรมชาติของมนุษย์ตามทัศนะของพระพุทธเจ้าทรงมองว่าประกอบด้วยกายและใจ อธิบายชันธ 5 รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ข้อ 21 ถึงข้อ 24 อธิบายสังขารชันธคือองค์ประกอบมนุษย์ตามทัศนะของพระพุทธเจ้า ว่ามีความสามารถที่จะเลือกและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเลือกดังนั้น เรื่องสังขารชันธคือสิ่งที่พร้อมจะดีหรือเลวก็ได้ ในข้อ 25 เป็นการตอบคำถามที่ตั้งไว้ว่ามนุษย์แสดงพฤติกรรมหลักๆออกมาอย่างที่เราเห็นเพราะอะไรผลักดัน และข้อ 26 ถึงข้อ 58 ผู้แต่งได้อธิบายถึงต้นตอสามคือกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหาเป็นตัวผลักดันให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่างๆ และอธิบายถึงลักษณะของกามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหาแสดงลักษณะออกมามากหรือน้อยขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยและตัวของมนุษย์

สรุปสาระสำคัญตอนที่ 4 พันธนาการของชีวิต

สาระสำคัญของตอนนี้ มี 70 ข้อดังนี้

ข้อที่ 1 - 70 นี้ ผู้แต่งได้พิจารณาอภิปรายสองหัวข้อที่เหลือคือ 1) มนุษย์สามารถหลุดพ้นจากพันธนาการของชีวิตได้หรือไม่เพียงใด 2) หากมนุษย์สามารถหลุดพ้นได้จะหลุดพ้นได้ด้วยอะไรและอย่างไร โดยหัวข้อที่ 1 ถึงข้อ 16 เป็นการอธิบายถึงวิธีการคิดของพระพุทธเจ้า ข้อ 17 ถึงข้อ 21 ผู้แต่งสรุปว่าพระพุทธเจ้าเป็นนักคิดที่ยอมรับว่ามนุษย์มีเสรีภาพพร้อมเหตุผลสนับสนุน ข้อ 22 ถึง ข้อ 31 อธิบายถึงการพยายามค้นหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งของพุทธเจ้าทุกวิถีทางเพื่อให้ค้นพบสิ่งที่ค้นหาด้วยวิธีการต่างๆ เช่นการทรมานร่างกายเป็นต้นแต่แล้วยังไม่พบสิ่งที่ต้องการจนในที่สุดพระพุทธเจ้าได้ ใช้พระปัญญาทบทวนสิ่งที่ผ่านมาและหาทางออกสำหรับปัญหา ข้อ 32 ถึง 41 ได้อธิบายว่าใจของมนุษย์ถูกออกแบบมาให้ตกอยู่ในข่ายของตัณหาสามและอธิบายลักษณะของการแสดงออกของตัณหาและเป็นการตอบคำถามที่ว่ามนุษย์มีความสามารถที่จะหลุดพ้นจากตาข่ายของธรรมชาติได้หรือไม่เพียงใด ข้อ 42 ถึงข้อ 70 เป็นการอธิบายคำตอบจากคำถามที่ว่าหากมนุษย์มีความสามารถที่จะเป็นอิสระจากการถูกกำหนดโดยธรรมชาติจะมีอะไรเป็นเครื่องมือสำหรับปลดปล่อยตนเองผู้เขียนได้ตอบว่าไตรสิกขาศีลสมาธิปัญญาเป็นเครื่องมือปลดปล่อยมนุษย์พร้อมกับคำอธิบาย

3. ข้อวิจารณ์

ผู้วิจารณ์มีข้อวิจารณ์ 2 ข้อ คือ 1) รูปแบบการนำเสนอเนื้อหา 2) การนำเสนอประเด็นในเนื้อหาในหนังสือแก่นเดิมของพุทธปรัชญา (เล่มที่หนึ่ง : มนุษย์)

1) รูปแบบการนำเสนอเนื้อหา หนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นคือการนำเสนอมีลักษณะเป็นข้อๆ แม้ว่าจะแบ่งหัวข้อออกเป็นสี่ตอนใหญ่แล้วก็ตาม และในแต่ละตอนจะมีหัวข้อย่อยๆเรียงลำดับตัวเลขจากน้อยไปหามากเช่นตอนที่ 1 เรื่องจุดตั้งต้นความคิดทางปรัชญาของพระพุทธเจ้ามีทั้งหมด 24 หัวข้อ อธิบายเรียงตามหัวข้อมีลักษณะเช่นเดียวกับการเรียงลำดับหัวข้อในหนังสือพระไตรปิฎกและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ เช่น

สมันตปาสาธิกา เป็นต้น ในตอนที่ 2 ถึง 4 ก็มีการเรียงลำดับตัวเลขเช่นเดียวกัน การเรียงลำดับตัวเลขช่วยให้การอธิบายเป็นไปตามหัวข้อทำให้ผู้อ่านไม่สับสนในเนื้อหาและแยกประเด็นชัดเจน

การนำเสนอเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ผู้แต่งมีความตั้งใจจะนำเสนอแนวคิดพื้นฐานทางปรัชญาที่สำคัญของพระพุทธเจ้าในช่วงเวลาที่พระองค์ยังมีชีวิตอยู่ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและมหายานยังไม่เกิดขึ้นและมีความเชื่อว่าแนวคิดทางปรัชญาของพระเจ้าดั้งเดิมมีลักษณะแตกต่างจากแนวคิดทางปรัชญาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาที่พัฒนาขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว การที่จะระบุว่าสิ่งนี้เป็นแนวคิดทางปรัชญาของพระพุทธเจ้า สิ่งนี้ไม่ใช่แนวคิดทางปรัชญาของพุทธเจ้าเป็นเรื่องที่ยาก แต่เชื่อว่าจะเป็นไปได้ผู้แต่งได้ยืนยันว่าพระพุทธศาสนาที่สอนในบ้านเราเป็นพุทธศาสนาที่ได้รับการพัฒนาหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วมีคำสอนหลายอย่างที่ยกขึ้นมาใหม่โดยนักคิดทางพระพุทธศาสนามากมายตามกาลเวลา โดยผู้แต่งยืนยันว่าการย้อนกลับไปหาแก่นเดิมของพุทธธรรมมีประโยชน์ทั้งในแง่การปฏิบัติและในแง่วิชาการ ในแง่การปฏิบัติพุทธศาสนาดั้งเดิมเสนอหลักการใช้ชีวิตตรงไปตรงมา มีเหตุผล ส่วนในแง่วิชาการ เล็ก กะทัดรัด แรงตามความคิดของผู้แต่งแม้ว่าหนังสือเล่มนี้จะมีเนื้อหาเชิงวิชาการแต่ผู้แต่งได้เขียนอธิบายและยกตัวอย่างเข้าใจได้ง่าย

ประโยชน์จากหนังสือเล่มนี้คือผู้ศึกษา ได้คิดวิเคราะห์และหาคำตอบจากคำถามที่ผู้แต่งได้ตั้งไว้ในแต่ละตอนอีกทั้งกระตุ้นให้ผู้อ่านกล้าที่จะศึกษาพระไตรปิฎกด้วยหลักของเหตุผลหลุดพ้นจากความเชื่อโดยผู้แต่งให้เหตุผลตามกาลามสูตรว่าอย่าเพิ่งปลงใจเชื่อว่าผู้นั้นเป็นครูของเราและสนับสนุนให้ผู้ศึกษาศึกษาพระไตรปิฎกด้วยการคิดวิเคราะห์หาเหตุผล อาจเรียกได้ว่าเป็นการศึกษาพระไตรปิฎกในมิติใหม่

ผู้วิจารณ์เห็นว่า 1) การนำเสนอเนื้อหาที่เป็นข้อๆ นั้นมีมากเกินไป เช่นในหน้า ข้อ 19 หน้า 41 แยกเป็น ข้อ ก ข ค ง จ ช ฉ ญ และในแต่ละข้อ(ทั้งเล่ม)ไม่ตั้งชื่อหัวข้อ บรรยาย จากข้อ ก จนถึง ข้อ ญ ยืดยาวยากต่อการจับประเด็น ซึ่งมีทั้งหมด 176 2) เมื่อผู้อ่านสงสัยในประเด็นประจักษ์นิยม และเหตุผลนิยมของ ล็อก สุม และเบอร์กลีย์ หน้า 103 – 104 แต่ไม่มีอ้างอิงเพื่อที่จะอ่านเพิ่มเติม 3) หนังสือเล่มนี้ไม่มีบรรณานุกรมเพื่อจะค้นคว้าเพิ่มเติม ข้อ 10 หน้า 25 ผู้แต่งยกตัวอย่างเรื่องจักขูปาลและภิกษุสองสหายมาประกอบแต่ไม่ได้อธิบายเนื้อเรื่องทั้ง 2 อีกทั้งไม่มีการอ้างอิงแหล่งที่มาเพื่อที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมถึงเรื่องทั้ง 2 และข้อ 10 หน้า 25 ผู้แต่งยกตัวอย่างเรื่องจักขูปาลและภิกษุสองสหายมาประกอบแต่ไม่ได้อธิบายเนื้อเรื่องทั้ง 2 อีกทั้งไม่มีการอ้างอิงแหล่งที่มาเพื่อที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมถึงเรื่องทั้ง 2

2) การนำเสนอประเด็นปัญหา ในหนังสือแก่นเดิมของพุทธปรัชญา (เล่มที่หนึ่ง : มนุษย์) ผู้วิจารณ์มีทัศนะว่า การนำเสนอประเด็นปัญหาทางปรัชญาของหนังสือแก่นเดิมของพุทธปรัชญา (เล่มที่หนึ่ง : มนุษย์) นี้มีอยู่ 3 ด้านคือ

ด้านความคิด

ผู้แต่งได้วางความคิดในหนังสือเล่มนี้อย่างเป็นระบบเพื่อประโยชน์ต่อการนำเสนอเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้สังเกตได้จากการแบ่งบทหรือตอนซึ่งมีทั้งหมด 4 ตอน ในแต่ละตอนได้แบ่งไว้ออกเป็นข้อๆ นอกจากนี้ยังเสนอเนื้อหาที่เป็นลำดับตามความสำคัญของเรื่อง เช่น ตอนที่หนึ่ง จุดตั้งต้นของความคิดทางปรัชญาของพระพุทธเจ้า ตอนนี้ผู้แต่งได้เริ่มพูดถึงเรื่องการบันทึกคำสอนในหนังสือพระไตรปิฎก แล้วตั้งคำถามว่าส่วนใดในพระไตรปิฎกเป็นพุทธพจน์จริง ส่วนใดไม่ใช่พุทธพจน์เพื่อนำไปสู่การพิจารณาว่าที่เป็นพุทธพจน์เพราะอะไร และที่ไม่ใช่พุทธพจน์เพราะอะไร โดยให้เหตุผลสนับสนุน ดังนั้นหนังสือเล่มนี้ผู้แต่งจึงนำเสนอวิธีคิดที่เรียบง่ายแต่สื่อความหมายลึกซึ้งสามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจและคล้อยตามความคิดของผู้แต่งไปด้วย ตัวอย่างเช่นจุดตั้งต้นความคิดทางปรัชญาของพุทธเจ้าประเด็นนี้ผู้แต่งตั้งคำถามเพื่อที่จะอธิบายแนวคิดของพระพุทธเจ้าว่าพระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์หรือไม่ เมื่อได้คำตอบที่ชัดเจนแล้วว่าทรงเป็นมนุษย์แนวคิดของพระพุทธเจ้ามีลักษณะ

เป็นระบบความคิดของมนุษย์ และได้อธิบายเป็นข้อๆไปพร้อมกับการให้เหตุผลเพื่อยืนยันระบบความคิดของพระพุทธเจ้าในฐานะทรงเป็นมนุษย์ และยืนยันว่าพระพุทธศาสนาแบบพระพุทธเจ้าดั้งเดิมนี้เล็ก กะทัดรัด งดงาม ออกแบบมาพอเหมาะพอดีสำหรับดับทุกข์ในชีวิต มีเหตุผลหนักแน่นในตัวเอง เราสามารถคิดขยายให้ออกมาเป็นปรัชญาในลักษณะต่างๆเช่นปรัชญาสังคมปรัชญาการเมือง ผลที่ได้จะหนักแน่นและงดงามไปด้วย ตัวอย่าง ผู้แต่งได้เสนอแนวคิดของตนว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นมนุษย์มีการรับรู้ที่ไม่ต่างจากมนุษย์ทั่วไป ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับการศึกษาแนวคิดของพระพุทธเจ้าผ่านคำถามที่ว่าพระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์หรือไม่ หากมองว่าพระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์ไม่ใช่พระเจ้า เทพเจ้าหรือเทวดา ก็จะง่ายต่อการศึกษาต่อไปว่าในพระไตรปิฎกที่มีเนื้อหา 84,000 ข้อนั้นได้ว่า หากข้อใดกล่าวถึงเรื่องราวที่เกินอายตนะของมนุษย์จะรับรู้ได้ข้อนั้นอาจเพิ่มเติมขึ้นในภายหลังและไม่ใช่แนวคิดของพระพุทธเจ้าตามทีผู้แต่งเสนอแนวคิดที่ว่าพระไตรปิฎกทั้งหมดบางส่วนอาจไม่ใช่ของพระพุทธเจ้า โดยตั้งข้อสังเกตไว้ว่าในยุคแรกพระพุทธศาสนามีคำสอนของพระพุทธเจ้าเพียงสองปิฎกคือพระวินัยและพระสูตรที่เรียกว่าทวีปิฎกและการที่พระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์เป็นผลดีต่อคำสอนในพระไตรปิฎกและการตีความว่าทรงเป็นมนุษย์ธรรมดาช่วยให้คำสอนมีน้ำหนักและสมเหตุสมผล ในอนาคตพระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนาเดียวที่มีหลักคำสอนที่เป็นเหตุเป็นผล

ด้านเหตุผล

หนังสือเล่มนี้ทำให้ผู้อ่านแบบจารีตหรืออ่านแบบศรัทธา คือผู้ที่อ่านหนังสือทางศาสนาเพราะศรัทธาไม่กล้าที่จะแสดงความคิดขัดแย้งหรือโต้แย้งกับคัมภีร์ทางศาสนาให้เปลี่ยนหรือให้หันมาอ่านด้วยใช้ปัญญาคือกล้าวิเคราะห์ วิจัยหนังสือทางศาสนาที่เขียนหรืออธิบายด้วยหลักเหตุผลไม่ได้เช่นเรื่องที่ผู้แต่งยกเป็นตัวอย่างเรื่องพระองคฺลิมาลที่ปรากฏในพระวินัยและพระสูตร มีเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกันผู้แต่งยกขึ้นมาเป็นเหตุผลว่าผู้รวบรวมพระวินัยและพระสูตรเป็นคนละชุดกันเป็นต้น หรือแม้แต่เรื่องพระทพพัมัลลบุตรที่ผู้แต่งยกมาเป็นตัวอย่างว่า พระทพพัมัลลบุตร เมื่อจะจัดที่อยู่อาศัยให้แก่พระอาคันตุกะท่านก็จัดให้พระที่ทรงพระสูตรอยู่ร่วมกัน ส่วนพระที่ทรงพระวินัยก็ให้อยู่ร่วมกัน สำหรับพระภิกษุที่ทรงพระอภิธรรมก็ให้อยู่ร่วมกันเพื่อประโยชน์ต่อการสาธยาย ผู้แต่งกล่าวว่าพบพิรุณคือพระที่ทรงพระอภิธรรมในสมัยพุทธกาลยังไม่มี แม้แต่การสังคายนาครั้งแรกก็ยังไม่มีการอภิธรรมปิฎกก็แปลว่าเนื้อหาพระวินัยปิฎก(พระวินัยถูกแก้ไข)ตอนนี้ถูกใส่เข้ามาโดยผู้รวบรวมในยุคที่มีพระอภิธรรมปิฎกแล้ว ผู้วิจารณ์ก็คล้อยตามเหตุผลที่ผู้แต่งยกขึ้นมาอธิบายประกอบและตลอดทั้งเล่มนี้ก็มีการให้เหตุผลลักษณะเดียวกันทั้งเล่ม

แม้ว่าผู้แต่งจะมีเหตุผลในการอธิบายบางเรื่องที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าว่า ใช่ หรือไม่ใช่ผู้วิจารณ์เองก็มีความเห็นขัดแย้งกับผู้แต่งเป็นบางประเด็นเช่นในข้อ 13 หน้า 31 ผู้แต่งอธิบายว่า “สมณะกรรมฐานไม่ใช่ของพระพุทธศาสนา สมณะกรรมฐานไม่เกี่ยวกับการพันทุกข์แต่สมณะกรรมฐานที่ว่ามานี้เข้ามาปนในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาจนแยกไม่ออก” หากแนวคิดนี้ถูกต้อง นั้นแสดงว่าการสอนสมณะกรรมฐานในประเทศไทยเป็นการสอนกรรมฐานที่ไม่ใช่ของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ให้นิสิตปฏิบัติกรรมฐานเป็นประจำทุกปี และการให้เหตุผลเช่นนี้จะขัดแย้งกับผลของสมถกัมมัฏฐานที่ปรากฏในหนังสือธรรมภาคปฏิบัติ 7 ว่า “เมื่อฝึกปฏิบัติโดยการใช้อารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งข้างต้นจากสมาธิในระดับต้นที่เป็นขณิกสมาธิ เมื่อได้หมั่นฝึกจิตบ่อยๆ จิตก็จะตั้งมั่นมากขึ้นจนกระทั่งเป็นอุปจารสมาธิแล้ว ถ้าหากไม่เลิกล้มกลางคันหมั่นประคองรักษาสมาธิที่ได้นั้นไว้ ในที่สุดจิตก็ย่อมถึงความสงบตั้งมั่นปักติ้งในอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งแนบแน่นเต็มทีจนเป็นอัปปนาสมาธิ สมาธิในระดับนี้ถือเป็นผลที่พึงหวังของการเจริญสมถกัมมัฏฐานและเมื่ออัปปนาสมาธิเกิดขึ้นย่อมทำให้จิตสงบจากกิเลส” คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559)

การให้เหตุผลของผู้แต่งในเรื่องการทำสังคายนาครั้งที่ 1 ในข้อ 17 หน้า 37 ผู้แต่งยืนยันว่าในการทำสังคายนาครั้งแรกมีเพียงสองปิฎกคือพระวินัยปิฎกและพระสูตรตันตะปิฎกส่วนพระอภิธรรมปิฎกไม่มีในการ

สังคายนาครั้งแรกโดยให้เหตุผลว่าเดิมเรียกว่า ทวิปิฎก การทำสังคายนาครั้งแรกไม่มีการทำสังคายนาพระ
อภิธรรม การเพิ่มพระอภิธรรมผดหลักการที่คณะพระมหากัสสปะได้ตั้งไว้ว่าจะไม่ตัด และไม่เพิ่มคำสอนของ
พระพุทธเจ้า ส่วนในหนังสือประวัติพระพุทธศาสนากล่าวว่า การสังคายนาครั้งที่ 1 ได้จัดทำขึ้นเมื่อพระพุทธเจ้า
เสด็จปรินิพพานแล้วได้ 3 เดือนโดยมีพระมหากัสสปะเป็นประธาน พระอุบาลีเป็นผู้รับผิดชอบพระวินัยปิฎก
พระอานนท์เป็นผู้รับผิดชอบพระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎกพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ 500 รูป ซึ่งล้วน
เป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น ร่วมจัดทำสังคายนาโดยปรารภเหตุที่สุภทัชทะวุฒบรพชิตจ้วงจาบพระธรรมวินัย
การสังคายนาครั้งนี้ทำที่ถ้ำสัตตบรรณคูหาภูเขาเวภารบรรพตนครราชคฤห์แคว้นมคธ (คณาจารย์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550)

ผู้วิจารณ์เห็นว่าหนังสือหลายเล่มที่เขียนเรื่องการสังคายนาครั้งที่ 1 ไว้ว่า ได้ทำการสังคายนาทั้ง 3
ปิฎกจึงเชื่อว่าพระอภิธรรมปิฎกได้ถูกเพิ่มขึ้นตั้งแต่การสังคายนาครั้งแรก แต่ก็อดไม่ได้ที่จะคล้อยตามเหตุผล
ที่ผู้แต่งได้ยกมาอธิบาย

การให้เหตุผลในเรื่องของการวินิจฉัยเมื่อพระภิกษุต้องอาบัติแล้วต้องโทษอย่างไร ผู้แต่งกล่าวว่าการ
วินิจฉัยความผิดในพระวินัยของพระภิกษุไม่ได้มาตรฐานตัวอย่างในข้อ 19 (ณ) หน้า 56 ผู้แต่งยืนยันว่าพระวินัยมี
ข้อบกพร่องอย่างมากโดยยกตัวอย่างเรื่องการวินิจฉัยการวานฆ่าของพระภิกษุ เช่น

ภิกษุ ก วานนาย ข ให้ฆ่านาย ค นาย ข รับงานแล้วให้นาย ง เป็นผู้ฆ่านาย ค

ภิกษุ ก วานนาย ข ให้ฆ่านาย ค นาย ข รับงานฆ่าผดคน คือฆ่านาย ง

ภิกษุ ก วานนาย ข ให้ฆ่านาย ค โดยกำชับให้ลงมือฆ่าเวลากลางคืน แต่นาย ข ฆ่าในเวลากลางวัน

ภิกษุ ก วานนาย ข ให้ฆ่านาย ค โดยใช้ดาบฆ่าแต่นายขอใช้ท่อนไม้ทุบตาย

ภิกษุ ก วานนาย ข ให้ฆ่านาย ค โดยกำชับให้ฆ่าในป่าแต่นาย ข ฆ่าที่ทุ่งนา

ในกรณีนี้พระวินัยตัดสินว่าไม่ต้องปาราชิกเพราะไม่เป็นไปตามเงื่อนไข แต่ผู้แต่งกล่าวว่าการวินิจฉัย
เช่นนี้ไม่ถูกต้องและเสนอว่าการฆ่าผดคนหรือผดเงื่อนไขไม่ใช่ประเด็น ประเด็นมันอยู่ที่ว่าใจคนที่สั่งฆ่านั้น
โหดร้าย ชั่วร้ายไม่ควรเป็นภิกษุอีกต่อไป

แม้ว่าการให้เหตุผลของผู้แต่งจะละเอียดและมุ่งประเด็นไปที่เจตนาก็ตามแต่ก็ยังไม่มีความชัดเจน
เจตนาอันได้สมบูรณ์ ผู้วิจารณ์เห็นว่าหากวินิจฉัยแบบผู้แต่งเสนอ การวินิจฉัยเช่นนี้จะมีคำถามต่อไปว่า
แล้วจะมีอะไรเป็นเครื่องวัดได้ว่าชั่วร้าย เช่น

ภิกษุ ก ฆ่านาย ข

ภิกษุ ก ปลั่งมือฆ่านาย ข

ภิกษุ ก เห็นนาย ข เจ็บป่วยทุกข์ทรมานจึงช่วยฆ่าเพื่อให้นาย ข พ้นทุกข์ทรมานตัวอย่างทั้งสาม
ประเด็นนี้จะมีอะไรเป็นเครื่องวัดว่า มีจิตใจชั่วร้ายไม่สมควรเป็นพระภิกษุอีกต่อไป ดังนั้นผู้วิจารณ์จึงไม่เห็น
ด้วยกับผู้แต่งในประเด็นนี้

ในเรื่องของการให้เหตุผลเรื่องการรับรู้ของมนุษย์นี้ผู้แต่งได้พยายามตั้งคำถามเพื่อให้ผู้อ่านได้ติดตามซึ่ง
เป็นเรื่องที่ดีตัวอย่างเช่น ผู้แต่งกล่าวถึงแนวคิดประจักษ์นิยมที่เสนอโดย ล็อก ฮูม และเบอร์กเลย์ ว่ามนุษย์คิดอะไร
ก็ตาม ความคิดจะวนอยู่ในกรอบของอายตนะคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย แนวคิดแบบประจักษ์นิยมเริ่มต้นด้วย
การบอกให้มนุษย์พิจารณาตัวเองว่า มนุษย์มีเครื่องมืออะไรในการแสวงหาความรู้คำตอบที่ได้คืออายตนะ
5 ประการและกล่าวถึงนักปรัชญาที่เชื่อในอำนาจของปัญญาหรือกลุ่มเหตุผลนิยม โดยเชื่อว่าอยู่ตรงข้ามกับ
กลุ่มประจักษ์นิยมและใช้สองแนวคิดนี้มาพิจารณาระบบปรัชญาของพระพุทธเจ้า

พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทสอนว่าพระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์ ดังนั้นการรับรู้สิ่งต่างๆ ของพระพุทธเจ้า
ต้องผ่านอายตนะและเห็นด้วยกับผู้แต่งที่ว่าพระพุทธเจ้าทรงเข้าใจที่มาของความรู้ทั้งประจักษ์นิยมและเหตุผล

นิยมอย่างดีและทรงเลือกประจักษ์นิยมมากกว่าเหตุผลนิยมเพราะความรู้มาจากอายตนะ และปัญญาไม่เหมาะที่จะใช้โดดๆ โดยไม่อิงอาศัยผัสสะ แต่ผู้วิจารณ์เห็นว่าผู้แต่งยังอธิบายแบบพระพุทธศาสนาไม่ครบ ยังขาดอายตนะที่ 6 ทั้งภายนอกและภายใน อายตนะภายนอกที่ 6 คือ ธรรมารมณ์และอายตนะภายในที่ 6 คือ ใจ มโน ใจเป็นแดนรับรู้ธรรมารมณ์ เกิดความรู้ คือ มโนวิญญาณ รู้เรื่องในใจ (สมภาร สมภาโร, 2547)

การให้เหตุผลเรื่องธรรมชาติของมนุษย์และพันธุการของชีวิต ผู้แต่งได้กำหนดประเด็นอภิปรายไว้ 4 ด้าน คือ 1) มนุษย์ประกอบขึ้นจากอะไร 2) มนุษย์แสดงพฤติกรรมหลักที่เราเห็นเพราะอะไร ผลักดัน 3) มนุษย์สามารถหลุดพ้นจากพันธุการของชีวิตได้หรือไม่เพียงใด 4) หากมนุษย์สามารถหลุดพ้นได้จะหลุดพ้นได้ด้วยอะไร

คำถามสองข้อแรกถามเพื่อจะนำไปสู่การอธิบายธรรมชาติของมนุษย์แนวคิดเรื่องธรรมชาติของมนุษย์เมื่อมองผ่านหลักธรรมเรื่องธาตุ 6 แล้วจะพบว่าพระพุทธเจ้าทรงมองว่ามนุษย์ประกอบขึ้นจากกายและใจส่วนพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงออกเพราะมีต้นเหตุ 3 เป็นตัวผลักดัน และข้อที่ 3-ข้อที่ 4 จะนำไปสู่การอธิบายเรื่องพันธุการของชีวิต พันธุการของชีวิตคือการยึดถือตัวตนหรือ อหังการและมมังการและสิ่งที่ฟุ้งมาคือทุกข์หากเอาทุกข์เป็นฐานคิดจริยธรรมระบบนี้ เมื่อใครเข้าถึงแล้วจะพ้นจากความทุกข์และมนุษย์สามารถหลุดพ้นได้ด้วยหลักของไตรสิกขา คือ ศีลสมาธิและปัญญา

ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับเหตุผลที่ว่าเรื่องธรรมชาติของมนุษย์และพันธุการของชีวิตเป็นเรื่องที่ละเอียดเข้าใจได้ยากแต่ผู้แต่งได้พยายามอธิบายโดยเริ่มจากการตั้งคำถามและตอบคำถามพร้อมยกตัวอย่างเพื่อให้ผู้อ่านได้มีความรู้สึกว่าไม่ยาก สามารถทำความเข้าใจได้โดยเฉพาะเรื่องต้นเหตุ 3 และ หลักไตรสิกขา แต่การอธิบายเรื่องต้นเหตุ 3 มีเนื้อหาและการอธิบายตัวอย่างน้อย อาจทำให้เข้าใจได้ยากและไม่เป็นที่สนใจของผู้อ่าน

ด้านภาษา

แม้ว่าผู้เขียนจะบอกว่าหนังสือเล่มนี้เป็นงานวิชาการเชิงปรัชญาเนื่องจากตลอดทั้งเล่มและเสนอเนื้อหาที่ค่อนข้างจะเข้าใจได้ยากโดยเฉพาะเนื้อหาเรื่องหลักธรรม เช่น สิ่งผลักดันมนุษย์ให้แสดงพฤติกรรมต่างๆ คือ ต้นเหตุ 3 ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องยากสำหรับผู้เริ่มอ่านหรือเพิ่งเห็นศัพท์เหล่านี้ แต่ในความเป็นจริงหนังสือเล่มนี้ผู้แต่งได้อธิบายด้วยภาษาที่ง่ายยกตัวอย่างความรู้สึกและอาการต่างๆที่เกิดขึ้นกับเราเป็นประจำมาอธิบาย อาจจะเรียกว่าเป็นภาษาเฉพาะตัวของผู้แต่ง เช่นอธิบายว่า “แนวคิดเรื่องกามตัณหาที่พระพุทธเจ้าเสนอนั้นอธิบายว่า คนเรา สัตว์ ตลอดจนพืชเมื่อเกิดมาแล้วก็มีสัญชาตญาณตามธรรมชาติที่จะแสวงหาสิ่งที่ตนพึงพอใจ คนนั้นไม่ต้องพูดถึงก็ได้เพราะชัดเจน สัตว์นั้นก็เลือกจะครีบกินที่ผมเลี้ยงไว้เปลี่ยนอาหารไม่ถูกปากก็ไม่กิน ต้นไม้ก็เลือกจะขึ้นในที่ร่มไม่พอใจมันก็เอนไปหาแสง หากมันพูดได้เราจะได้ยินมันบ่นว่าปลูกกูไว้ในที่อับแสงทำไม แม้มันได้ยินมันพูดเราก็สังเกตพฤติกรรมได้ว่ามันรู้จักเลือกชอบไม่ชอบเหมือนคนและสัตว์” จะพบว่าผู้แต่งได้ใช้คำง่ายๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันมาอธิบายเรื่องที่ยากให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น หรือการอธิบายเรื่อง ขันธ์ 5 และธาตุ 6 เป็นเรื่องที่ยาก ผู้แต่งได้อธิบายผู้อ่านเข้าใจพร้อมยกตัวอย่างเช่น ธาตุ 6 ในทัศนะของพระพุทธเจ้าคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ช่องว่าง ใจ ธาตุดินก็คือส่วนประกอบของเราที่เป็นสสารในรูปของแข็ง เช่น ฟัน กระดูก เนื้อหนัง น้ำก็คือส่วนที่เป็นของเหลวเช่นน้ำตา เลือด ไฟก็คือส่วนที่เป็นความร้อนที่แสดงออกมาเป็นความร้อนของกายเป็นต้น ลมก็คือสิ่งที่เราสัมผัสได้เช่นลมหายใจ ลมในกระเพาะเป็นต้น ช่องว่างก็คือบริเวณที่ว่างที่เป็นช่องให้ของเหลวลมเคลื่อนที่ไปมาในร่างกาย ใจคือ ความรู้สึกนึกคิดเห็นไหมครับว่า ถูกของพระเจ้า นั่นคือสิ่งที่เรารับรู้ได้ความหมายของคำเหล่านี้จึงชัดเจนเราทราบว่ามีอะไรอะไร สรุป ท้ายว่าชีวิตของเราที่เท่านี้ เมื่อชีวิตประกอบขึ้นจากของทุกอย่างที่เป็นของธรรมชาติเช่นนี้เราก็คอยเตือนตัวเองว่า ฉัน หรือความรู้สึกว่า ฉัน เอาเข้าจริงก็ไม่รู้จะไปหาอะไร

การใช้ภาษาในการเขียนงาน ผู้แต่งเขียนด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายสื่อสารให้ผู้อ่านสนใจและติดตามเนื้อหาที่เขียนแม้ว่าจะเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ยากก็ตาม

4. สรุปและคำแนะนำ

ผู้วิจารณ์ได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ ดังนี้

ด้านความคิด ผู้แต่งได้วางความคิดหลักๆ ในหนังสือเล่มนี้ว่าด้วยเรื่อง แนวคิดพื้นฐานทางปรัชญาที่สำคัญๆ ของพระพุทธเจ้าในช่วงที่ยังทรงมีชีวิตอยู่ ดังนั้น แนวคิดการศึกษาของผู้แต่งจึงแตกต่างไปจากแนวคิดที่เกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วที่มีพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและมหายาน การจะสืบค้นไปถึงความคิดของพระพุทธเจ้าที่ยังทรงมีชีวิตอยู่เป็นเรื่องที่ยากจะกระทำได้ แต่ผู้แต่งได้เสนอความคิดที่จะศึกษาโดยเชื่อว่าพระพุทธศาสนาที่สอนในบ้านเรานั้นเป็นพุทธศาสนาที่พัฒนาขึ้นแล้วหลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว คำสอนหลายอย่างที่ยกขึ้นมาใหม่โดยนักคิดในพระพุทธศาสนาหลายต่อหลายคนตามกาลเวลา จึงเป็นธรรมดาที่สิ่งที่ผู้เขียนเสนอจะขัดแย้งกับความรู้บางอย่างในพุทธศาสนาที่เรียนกันอยู่อย่างเป็นทางการในระบบการศึกษาของพระสงฆ์ผู้เขียนเชื่ออย่างจริงจังว่าการย้อนกลับไปหากันเดิมของพุทธธรรมมีประโยชน์ทั้งในแง่การปฏิบัติและในแง่วิชาการ ในแง่การปฏิบัติพระพุทธศาสนาดั้งเดิมเสนอหลักการใช้ชีวิตที่ตรงไปตรงมา มีเหตุผลและไม่เรียกร้องมาก ส่วนในแง่วิชาการพุทธปรัชญาดั้งเดิมนั้นลึกซึ้งทึบแต่แรงในความคิดของผู้แต่ง เพื่อให้ทราบถึงวิธีคิดของผู้แต่ง ผู้แต่งจึงวางวิธีคิดอย่างเป็นระบบเพื่อประโยชน์ต่อการนำเสนอเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้สังเกตได้จากการแบ่งบทหรือตอนซึ่งมีทั้งหมด 4 ตอน ในแต่ละตอนได้แบ่งออกเป็นข้อๆ ไว้นอกจากนี้ยังเสนอเนื้อหาที่เป็นลำดับตามความสำคัญของเรื่อง เช่น ตอนที่ 1 จุดตั้งต้นของความคิดทางปรัชญาของพระพุทธเจ้า ตอนที่ 2 ผู้แต่งได้เริ่มพูดถึงเรื่องการบันทึกคำสอนในหนังสือพระไตรปิฎกแล้วตั้งคำถามว่าส่วนใดในพระไตรปิฎกเป็นพุทธพจน์จริง ส่วนใดไม่ใช่พุทธพจน์เพื่อนำไปสู่การพิจารณาว่าที่เป็นพุทธพจน์เพราะอะไร และที่ไม่ใช่พุทธพจน์เพราะอะไร โดยให้เหตุผลสนับสนุน ดังนั้น หนังสือเล่มนี้ผู้แต่งจึงนำเสนอวิธีคิดที่เรียบง่ายแต่สื่อความหมายลึกซึ้งซึ่งสามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจและคล้อยตามความคิดของผู้แต่งไปด้วย

ด้านเหตุผล ตลอดทั้งเล่มของหนังสือเล่มนี้ผู้แต่งจะอธิบายเรื่องใด จะยกคำถามขึ้นมาก่อน การตั้งคำถามจะช่วยให้ผู้อ่านคิดคำตอบเองก่อน แล้วค่อยมาดูคำตอบของผู้เขียน ในบางครั้งผู้เขียนอาจจะไม่ตอบเลยทีเดียวแต่จะยกแนวคิดอื่นๆ ขึ้นมาอธิบายประกอบก่อน เช่น “ตอนพระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์หรือไม่” ผู้แต่งไม่ตอบว่าเป็นมนุษย์หรือไม่ แต่ยกแนวคิดของคนที่พูดถึงเรื่องนี้มาเป็นตัวอย่างก่อน เช่นยกตัวอย่าง รัชกาลที่ 5 สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ท่านพุทธทาส เป็นต้นมาอธิบาย หนังสือเล่มนี้ทำให้ผู้อ่านแบบจารีตหรืออ่านแบบศรัทธา คือผู้ที่อ่านหนังสือทางศาสนาเพราะศรัทธาไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นขัดแย้งหรือโต้แย้งกับคัมภีร์ทางศาสนาให้เปลี่ยนมาอ่านด้วยใช้ปัญญาคือกลัววิเคราะห้ วิจารย์หนังสือทางศาสนาที่เขียนหรืออธิบายด้วยหลักเหตุผลไม่ได้ เช่นเรื่องที่ผู้แต่งยกเป็นตัวอย่าง เรื่องพระองคุลิมาลที่ปรากฏในพระวินัยและพระสูตรมีเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกัน ผู้แต่งยกขึ้นมาเป็นข้ออ้างว่าผู้รวบรวมพระวินัยและพระสูตรเป็นคนละชุดกันเป็นต้นหรือแม้แต่เรื่องพระทัพพมัลลบุตรที่ผู้แต่งยกมาเป็นตัวอย่างว่าพระทัพพมัลลบุตร เมื่อจะจัดที่อยู่อาศัยให้แก่พระอาคันตุกะท่านก็จัดให้พระที่ทรงพระสูตรอยู่รวมกัน ส่วนพระที่ทรงพระวินัยก็ให้อยู่รวมกันสำหรับพระภิกษุที่ทรงพระอภิธรรมก็ให้อยู่รวมกันเพื่อประโยชน์ต่อการสาธยาย ผู้แต่งกล่าวว่าพบพิรุณคือ พระที่ทรงพระอภิธรรมในสมัยพุทธกาลยังไม่มี แม้แต่การสังคายนาครั้งแรกก็ยังไม่มีการอภิธรรมปิฎกก็แสดงว่าเนื้อหาพระวินัยปิฎกตอนนี้อยู่ถูกใส่เข้ามาโดยผู้รวบรวมในยุคที่มีพระอภิธรรมปิฎกแล้ว ผู้วิจารณ์ก็คล้อยตามเหตุผลที่ผู้แต่งยกขึ้นมาอธิบายประกอบและตลอดทั้งเล่มนี้ก็มีลักษณะเดียวกัน

ด้านภาษา แม้ว่าผู้เขียนจะบอกว่าหนังสือเล่มนี้เป็นงานวิชาการเชิงปรัชญาเนื่องจากตลอดทั้งเล่มนี้ผู้แต่งได้นำเสนอเนื้อหาที่ค่อนข้างจะเข้าใจได้ยาก โดยเฉพาะเนื้อหาเรื่องหลักธรรม เช่น สิ่งหลักต้นมนุษย์ให้แสดงพฤติกรรมต่างๆ คือ ตัณหาสาม ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องยากสำหรับผู้เริ่มอ่านหรือเพิ่งเห็นศัพท์เหล่านี้ แต่ในความเป็นจริงหนังสือเล่มนี้ผู้แต่งได้อธิบายด้วยภาษาที่ง่ายยกตัวอย่างความรู้สึกและอาการต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเราเป็นประจำมาอธิบาย อาจจะเรียกว่าเป็นภาษาเฉพาะตัวของผู้แต่ง เช่น “แนวคิดเรื่องกามตัณหาที่พระพุทธเจ้าเสนอนั้นอธิบายว่า คนเรา สัตว์ ตลอดจนพืช เมื่อเกิดมาแล้วก็มีสัญชาตญาณตามธรรมชาติที่จะแสวงหาสิ่งที่ตนพึงพอใจ คนนั้นไม่ต้องพูดถึงก็ได้เพราะชัดเจน สัตว์นั้นก็เลือกนะครับ หมาที่ผมเลี้ยงไว้เปลี่ยนอาหารไม่ถูกปากก็ไม่กิน ต้นไม้มันก็เลือกเช่นกัน อยู่ในร่มไม้พ้อใจมันก็เอนไปหาแสง หากพูดได้เราจะได้ยินมันบ่นว่าปลูกกูไว้ในที่อับแสงทำไม ไม่ได้ยินมันพูดเราก็กังเกียดพฤติกรรมได้ว่ามันรู้จักเลือกชอบ ไม่ชอบเหมือนคนและสัตว์” จะพบว่าผู้แต่งได้ใช้คำง่ายๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันมาอธิบายเรื่องที่ยากให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น

อย่างไรก็ตามหนังสือเล่มนี้จะช่วยพัฒนาผู้อ่านจากที่เคยอ่านพระไตรปิฎกด้วยศรัทธาเป็นการอ่านด้วยปัญญาช่วยให้ผู้อ่านกล้าที่จะวิจารณ์พระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้โดยอาศัยหลักการวิเคราะห์จากกลุ่มประจักษ์นิยมและเหตุผลนิยมสามารถเข้าถึงและเข้าใจแนวคิดของพระพุทธเจ้าแบบดั้งเดิมได้ซึ่งมีความเหมาะสมกับนิสิตและบุคคลทั่วไปที่จะศึกษาพระพุทธศาสนาแบบหลังเดิมเพื่อเข้าถึงแนวคิดดั้งเดิมของพระพุทธเจ้า

บรรณานุกรม

พระสมภาร สมภาโร. (2547). **ธรรมะภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊ค.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). . พิมพ์ครั้งที่ 2. **ธรรมะภาคปฏิบัติ 7**

พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2550). **ประวัติพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมภาร พรหมทา. (2560). **แก่นเดิมของพุทธปรัชญา (เล่มที่หนึ่ง : มนุษย์)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พีพีเค พรินต์ติ้ง.